

Jokotolè

MERTÈ BHÂSA NGAJHUM BHÂNGSA

MAJALLAH ABHÂSA MADHURÂ
ISSN 1979-6129

BALAI BAHASA
PROVINSI JAWA TIMUR

Jokotolè

Majallah Abhâsa Madhurâ

Penanggung Jawab
Asrif

Pemimpin Redaksi
Dwi Laily Sukmawati

Penyunting Bahasa
Suhartatik
Isya Sayunani

Desain Grafis
Rahmad Hartono

Sekretariat
Aris Budi Santosa

Alamat Redaksi
Balai Bahasa
Provinsi Jawa Timur
Jalan Siwalanpanji II,
Buduran, Sidoarjo
Telepon 031. 8051752, pos-el:
sya_lel@yahoo.co.id.

Cattedhan: Tim Rêdaksi nyo'on sombhângan *naskah* dâ' sadhâjâ para maos, saè aropa carpan, pokeddhân, puisi, lalampa'an, salêra, lakon, jâr-kalênjâr, tor salaèn èpon sè bâdâ kaèdhânna sareng Madhurâ. *Naskah* abâdhi ejhâ'ân bhâsa Madhurâ taon 2011 terbi'anna Balai Bahasa Jawa Timur tor êpakêrêm langsung dâ' ka alamat pos-el: sya_lel@yahoo.co.id. Sadhâjâ *naskah* sè ampon maso' ka rêdaksi tantona dhâddhi *hak milik* rêdaksi. Saterrosèpon rêdaksi ghâdhuwân *hak* ka'angghuy mateppa' tolèsan kalabân ta' ngobâ èssè aslina. Rêdaksi jhughân ta' nangghung dâ' kaasliyanna *naskah* sè ampon maso' ka rêdaksi.

Pèyatoran

Alhamdulillah, pojhi sokkor ka Ajunannèpon Ghustè Allah sè asèpat Bellâs tor Asè sè ka'dimma ampon aparèng rahmat tor kabhâjjhrâ'ân, mongghu lalampun terbi'èpon Majallah Jokotolè sè kapèng 24 panèka. Sampornana sadhâjâ èssèna Jokotolè ghumantong kaèhlasan tor kaparduliyanna sadhâjâ para maos sareng para ghumatè pangangghit tor panolès.

Mèla èpon *Redaksi* nyo'on kaparduliyânna sadhâjâ para pangangghit nyopprè so'è abit serratan/angghidhân so'è ma'akor sareng jhâman tor bisa mènangka *filter* nyopprè lalampun bhudhâjâ Madhurâ tepteppa akor sareng bâbâtek èpon rèng Madhurâ, èngghi panèka: “Islam, abhâsa Madhurâ dâlem kalowarga, tor marduli ka alam sakobheng”. Ampon bânnya' kamajuwânna Jokotolè dâri taon ka taon bherkat maso'an sareng *kritik* sè nojjhu kasaèyan sareng kasamporna'an.

Mongghu dâ' *Tim Editor* bâdâ sèttong kamoskèlan sè ghi' ta' èlang, èngghi panèka parkara Èjhâ'ân Bhâsa Madhurâ. Namong Majallah Jokotolè pagghun aghuna'aghi èjhâ'ân sè èrajhut neng Taon 2011 è Songennep sareng *Tim* sè èseppowè sareng *Balai Bahasa Jatim*. Insyallah hal sè kadhi panèka bisa'a ètarèma sareng sadhâjâ pangangghit sabâb pajhât bâdâ èpon *Balai Bahasa* panèka mènangka bhuktè *kehadiran Pemerintah* è dâlem mèyara bhâsa dâera, akadhi bhâsa Madhurâ panèka.

Mator sakalangkong dâ' para trètân sè ampon noro'aghi apo-campo majhurbhu Jokotolè, hososèpon dâ' salèrana Syaf Anton W.R. sè langkong addhèng marèngè somangat jhughân ta' bu-ambu maènga' sadhâjâ ngangodâdhân sopajâ'a nyerrat/ngèrêm tolèsan jhughân trètân Lukman Hakim AG menangka wartawan JPRM sè langkong pardhuli dâ' ka bâdâna Majallah Jokotolè. Neng Eccabhân sè samangkèn jhughân kèngèng 'Karikatur' angghidhânna trètân Harkoni Madura. Namong panyo'on *Redaksi* nyopprè ajunan sajân ghretghet ka kamadhurâ'anna, saèna ma'akor serradhân sareng èjhâ'ân sè ampon êpakalower sareng Balai Bahasa Jhâbâ Tâmor taon 2011 Sè ampon kaopèn neng *komputer*, nyopprè serratan ajunan jhughân bisa masamporna ngopènè tor majhurbhu bhâsa Madhurâ. Jhughân parlambhâng èyakorraghi sareng pangaonèngan bhâsa sè èbhudhâjâ'aghi bâkto samangkèn.

Redaksi

Resensi Salèra Pokeddhân Carpan Jâr-Kalènjâr

02

Resensi Damar Kambang:
Martabhât
Orèng Madhurâ
dâlem
Bhughellân
Traḍisi (Indina
Zulfa Ilahi)

06

Mohammad
Tabrani
Soèrjowitjito
(10 Oktober
1904–12
Januari 1984):
Ngèket
Bhângsa
Kalabân Bhâsa
Indonèsia
(Lukman
Hakim AG)

10

Corona,
Cobhâna Orèng
Nyarè Èlmo
(*Juwairiyah
Mawardy*)

21

Ènger Masker
(Lukman Hakim
AG)

29

Ghuwâ Soekarno
Sè Èkalèlèngè
Stalagtit dan
Stalagmit
(Harkoni Madura)

Pokeddhân

- Ejjhâm Bâkto (Mien Rifa'i) 15
- Mapar Ghighi (Harwiyanto) 17
- Karaton Songennep È Bâtopotè (Tadju
Arifien R) 19

Carpan

- Ghunong *Kristal* è Tengnga Talangan
(Aisyah) 25
- Antarana Asakola Bân Nikah (Lancèng
Saghârâ) 27

Jâr-Kalènjâr bân Bhuḍdhâjâ Madhurâ

- Kennengngan Jâr-Kalènjâr “Kampong
Toron Samalem” Sè Langkong Èndhâ
(Harkoni Madura) 31

Lalampa'an

- Sadhâjâ Saraju' M. Tabrani Dhâddhi
Pahlawan Nasional (Lukman Hakim AG)
..... 33
- Sastra Madhurâ ḍukalè Ngaollè
Rancagè: LUKMAN HAKIM AG
(*Wartawan Jawa Pos Radar Madura*).. 35

- Lomba Puisi Sareng Pidato Bhâsa
Madhurâ (Dina M. Muja) 37

Puisi

- Ghi' Nemmo Cakkomang (Fendi Febri
Punama) 39
- Nalangsa (Jufriadi) 39
- Tembhâng Pajurung Poterran (Khalil
Satta Èlman) 40
- Ngoker Ombâ' Tarèsna (Bustomi Irwan
Kurniadi) 40

Saè Èber

- Ghulâ Tarèbung (Mat Toyu) 41

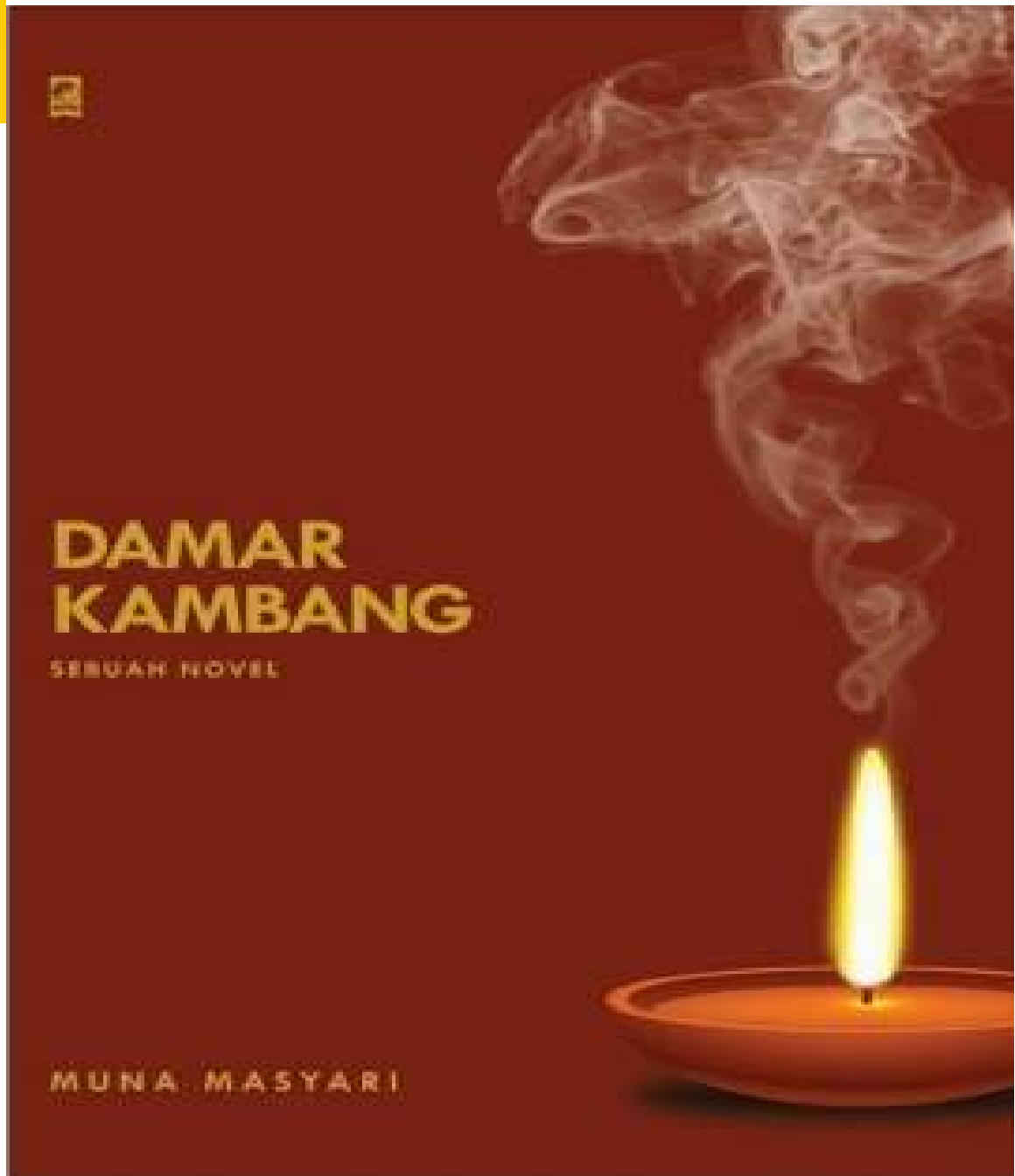
Kandhâ

- Lukman Hakim AG., Sastrawan Madhurâ
Ngaollè Tanḍhâ Pangèsto Rancagè 2021
Sara-Sarana Kaoḍi'ân Pastè Bâḍâ Li'-
Bâli'na Dâdâr (Dwi Laily Sukmawati)... 45

**Karikatur (Carèta Madhurâ): Harkoni
Madura** 53

Resensi **Damar Kambang**

(Martabhât Orèng Madhurâ dâlem Bhughellân Traḍisi)

Ombhul buku
Sè nyerrat
Sè materbi'

: Damar Kambang
: Muna Masyari
: KPG (Kepustakaan
Populer Gramedia)

Taon Terbi' : Desember 2020
Tebbel Buku : vii + 200 hlm; 13,5 x 20 cm
No. ISBN : 978-602-481-456-4
Sè Ambeḍḍhâr : Indina Zulfa Ilahi

Munawaroh Masyari otabâ sè lebbi kalonta kalabân jhâjhuluk Muna Masyari, ka'dinto sala sèttong pangangghit carpan Madhurâ sè kabhunjhul nyareddhemi jhâghât sastra Madhurâ. Sajân nambâi bhunga nalêka carpanèpon sè aombhul “*Kasur Tanah*” tapèlè mènangka carpan pèlèan Kompas nèng taon 2017. Sabellunèpon, nèng taon 2016 “*Celurit Warisan*” jhughân tamaso' carèta pandâ' pèlèyan Kompas. Dinèng carpan sè laèn ampon ta' kabitongan polè sè èterbi'aghi nèng pansaponapan mèdia.

Pangangghid kalongghuân dhisa Larangan, Pamekasan ka'dinto sakalangkong patot tor parjhughâ, ghumatè tarongghu ngèmpo' têngka ngajhum kabuddhâjhân Madhurâ kaanghuy ngopènè lebât angghidhân sè aghândhu' ogherrâ oḍi', pangaonèngan rassa, tor adhât parnata kona sè ampon bânnya' ta' kasambin. Meccodhi ngangodâdhân, merper abâ' mènangka orèng Madhurâ, saèngghâ jhurbhu dhâddhi tonalèna têngka oḍi' ana' poto.

Sajân nodhuwâghi jhâ' salèrana taḍâ' tobengnga ngatorraghi karya nalèkana anggidhânèpon sè palèng anyar, novel aombhul **Damar Kambang**, terbi' nèng akhèr taon 2020. Novel sè tebbelèpon 200 halaman ka'dinto aèssè 12 kapèng carèta sè salèng akaè'. Nyongkap carèta adhât parnata kabinan sè sakalangkong kaponjhung è Polo Madhurâ. Pangangghit ngatorraghi Chebbing, mènangka jhejjher carèta, parabân sè bhâddhi alampa'aghi kabinan sè ta' nyambhâdhâni omorrèpon. Dhâddhi paèmot jhâ' kabin ngoḍâ ka'dinto ghi' kalampan nèng pong-kampong. Namong, kabinanèpon Cebbhing ghelle' dhâddhi

**Bâḍâèpon carèta carok
tor *mistis* sajân nambâi
ghenna' jhâlân carèta.
Akadhi cator kaoḍi'ân
manossa sè laku
amancabârna. Sossa
senneng, loka lara, ampon
taracèk kalabân palappa
ghenna' è ḍalem
alampa'aghi kaoḍi'ân.
Tamaso' jhughân ḍâlem
carèta ka'dinto.**

burungnga amarghâ ḍâri Kacong, pangantan lakè', ta' ngatorraghi bân-ghibân (*hantaran*) sè èkakarep bhisan pangantan binè'. Sè Kacong coma abhâkta bhântal-tèker. Bhisan pangantan binè' pegghel ta' kenning ampet sabâb Cebbhing èarghâi moḍâ. Sajân nambâi panas atè, mènangka bân-ghibân ka'dissa' dhâddhi caca sè taḍâ' potossa mongghu bhâlâ tangghâ. Ḍâlem adhât parnata Madhurâ ampon kapra bhisan ḍâri pangantan binè' nyaḍiâ'aghi bengko kangghuy èkennengngè pangantan anyar. Dinèng cem-macemma parabhut otabâ èssèna bengko akadhi korsè, kasor, lamari tor laènèpon ka'dinto èbhâkta sareng pangantan lakè'. Taḍâ' laèn, namong bân-ghibân ka'dissa' aghândhu' ma'na tanggung jawab pangantan lakè' mongghu sè binè' è ḍâlem aparèng kabhutoan oḍi'. Jhughân dhâddhi

panegghes jhâ' sè lakè' ampon siap aparèng nafkah lahèr tor bhâten. Sajân ghenna' bân-ghibân, sajân santa' ponapa pangalem, tor sabhâlikèpon. Maka pantes manabi orèng seppoèpon Cebbhing pas ta' ridhâ' ngocol ana' binè'èpon dâ' Kacong sè ta' abhâkta bhân-ghibân. Sabâb ka'ḍissa' samièpon artèna kalabân alombhâr mano' dâ' orèng sè ta'

**Dhâmar Kembhâng,
mènangka tandhâ *ritual*
kabinan, jhughân ta'
lopot ḍâri jhâjhârbâ'ân.
Ètakèr ḍâlem sèttong
beddhe, aèssè minnya',
bhungkana gheḍḍhâng sè
èketthok pandâ' masaghi
empa', bhughellân kapas,
tor korè' ka'angghuy
nyolèt dhâmar. Sabbhân-
sabbhân bhârang
ka'ḍissa' aghândhu'
ma'na *filosofis*.**

ngaghungè korong. Parsoalan têngka laku ta' ghâmpang, sabâb panèka akaè' kalabân hokom sosial sè taḍâ' kètabbhâ namong ngoko è ngatengnga kaoḍi'ân maghârsarè. Torkadhâng dhâddhi kalampan sè èkakapra.

Bâḍâèpon carèta carok tor *mistis* sajân nambâi ghenna' jhâlân carèta. Akadhi cator kaoḍi'ân manossa sè laku amancabârna. Sossa senneng, loka

lara, ampon taracèk kalabân palappa ghenna' è ḍâlem alampa'aghi kaoḍi'ân. Tamaso' jhughân ḍâlem carèta ka'ḍinto. Sè cebbhing ngalèngsang, sè kacong buru posang. Sabâb sè kaḍuwâ ampon kadung semma' molaè ghi' èpacangngaghi. Dinèng orèng seppo paḍâ pegghel ta' kopalang. Nalèka ta' koat ngampet malo, maka dhukon dhâddhi pèlèan.

Carèta èghenna'è jhughân kalabân jhâjhârbâ'ân tradisi kabinan sè ampon rangrang èlampa'aghi. Akadhi tradisi *mokka' blabar*, tradisi sè èlakonè sabelluna pangantan lakè' maso' dâ' pakaranganèpon pangantan binè'. Maskè èangghâb sakral, namong acara mokka' blabar segghut dhâddhi tatèngghun sè anglèburi mongghu para rabu sè haḍir. Bâḍâ jhughân tokang tembhâng ḍâri pihak keluarga pangantan lakè' tor binè' sè tugassèpon maos pantun les-bâlesan. Sajân jhârna' kalabân bâḍâèpon prosesi *moter dhulang*, moter pangantan binè' sè alongghu è attas talam mènangka tandhâ kasiapan ajhâlâni kaoḍi'ân anyar. Bâthek *mo'-ramo'* sè èangghuy nalèka bâḍâ karjâ jhughân negghessaghi jhâ' kabinan ka'ḍinto mènangka ramo' sè nyangkerremè bhumi, sè bhâkal dhâddhi tandhâ tombuna ana' poto (*generasi*) bhâkal ḍâteng.

Dhâmar Kembhâng, mènangka tandhâ *ritual* kabinan, jhughân ta' lopot ḍâri jhâjhârbâ'ân. Ètakèr ḍâlem sèttong beddhe, aèssè minnya', bhungkana gheḍḍhâng sè èketthok pandâ' masaghi empa', bhughellân kapas, tor korè' ka'angghuy nyolèt dhâmar. Sabbhân-sabbhân bhârang ka'ḍissa' aghândhu' ma'na *filosofis*. Misalèpon, 4 paddhu bhungkana gheḍḍhâng ama'na aghâma, kahormadhân, harta, tor ropa. Amarghâ èyangghâp *karamat*, dhâmar kembhâng ka'ḍissa' kodhu èjâgâ sopajâ apoy teptep oḍi'. Sabâb, manabi dhâmar ka'ḍissa' matè, aparèng tandhâ sè ta' saè. Muna

Masyari ajhârbâ'aghi ma'na *filosofis* dhâmar kembâng kalabân jhârna' lèbât dhâ-kandhâ (*dialog tokoh*) antara tokang ngèyas sareng cebbhing.

Tantoèpon, *hal-hal* akadhi ka'ḍissa' dhâddhi *nilai* tambâ. Sabâb kalabân majhuna jhâman, ngangodâdhân ampon ta' kadhârui polè ka'angghuy ngaonèngè, kong-langkong ajhâr adhât parnata kona. Ponapa polè jhâman mangkèn ampon rangrang bâdâ tradisi kabinan akadhi ka'ḍissa'.

Lakar ngapèncotè maos novèl ka'ḍinto. Salèrana ngobâsanè dâlem mèlè *diksi / narasi bahasa* sè tor kadhâng aghândhu' *irama suku kata* sè samè, saèngghâna serradhân lèbur èmaos. Pèlèyan *majas* sè èghuna'aghi adhâddhiyâghi carèta sajân oḍi', aghuthèk *èmosi* paramaos saèngghâna noro' ghumbhirâ, pegghel, tako', torkadhâng seddhi. Sabâb lakar, pan-ponapan manabi èyatoraghi kalabân bhâsa sè paraddhu tor saè bhâkal dhâddhi kakowatan sè rajâ mongghu serradhân. Nèng laèn hal, pangangghit ghumatè è dâlem ajhârbhâ'aghi *karakter tokoh* sè kowat.

Amarghâ nodhuwâghi kamadhurâ'ânèpon, pangangghit segghut masèssèl ca'-oca' bhâsa Madhurâ. Èghenna'è jhughân kalabân *glosarium* bhasâ Madhurâ nèng è bingkèng sè dhâddhi tambâ'ân pangaonèngan mongghu paramaos akadhi *ater tolo, arabas pagar, nyedek temo*, tor laènèpon.

Angghidhân èpon Muna Masyari ka'ḍinto lakar segghut ngatorraghi carèta latar kaoḍi'ân orèng Madhurâ sè omomma acarèta *lokalitas, spritualitas*, tor têngka pola nèng adhât parnata kona. Namong manabi ètalèktèghi, carètaèpon ghi'

kental kalabân *nilai-nilai patriarkis* sè asareddheman, sè ka'ḍimma posisi rèng binè' ka'ḍinto lebbi *inferior* katèmbhâng rèng lakè'. *Peran* rèng binè' segghut *pasif* tor pasra dâ' kabâdâ'ân, namong rèng lakè' sè anḍi' kobâsâ. Dhâddhi èbhu, ana' otabâ binè, rèng binè' ta' kèngèng bânnya' têngka, ngatorraghi oca', kong-langkong alabân. Salaènèpon chebbhing, bâdâ jhughân èbhuna chebbhing, èbhuna kacong, tor binè kè Bulla sè nomer duwâ', sè paḍâ ngaghungè carèta bâng-sèbâng.

Sè kapèng duwâ', sakalangkong patot manabi ca'-oca' dâlem bhâsa Madhurâ èghenna'è sarèng tandhâ *diakritik*, ka'angghuy abhidhâ'aghi antara keccabhân /è/ tor /e/, saka'ḍinto jhughân antara /â/ tor /a/ sè bhidhâ dâlem bhâsa Madhurâ. Hal ka'ḍinto sopajâ taḍâ' kabhingongan mongghu paramaos. Kong-langkong manabi bâdâ oca' sè ta' èkaghâli. Bâdâ èpon tandhâ ka'ḍissa' dhâddhi maghâmpang paramaos è dâlem maos carèta.

Sanaosèpon taḍâ' kasamporna'an, terbi'na buku ka'ḍinto ta' lopot dâri kakorangan tor jhughân kalebbiyân. Dhâddhi panganyet terro sè ghumatè è dâlem mèrtè karya sastra khusus èpon *khazanah* sastra Madhurâ. Maos novel èpon Muna Masyari akadhi ajhelling tradisi nèng Madhurâ sè amanca bârna, sè tantona parlo èkaghâli tor dhâddhi pangajhârân ka'angghuy metthèk hèkmana, tor jhughân kèngèng dhâddhi panglèpor atè mongghu paramaos. Mèlaè pon, samastèna buku ka'ḍinto parlo èsambhut kalabân ghumbhirâ. Moghâ dhâddhi pangasokan mongghu paramaos!

Mohammad Tabrani
Soèrjowitjitro

(10 Oktober 1904–12 Januari 1984)

Ngèket Bhângsa Kalabân Bhâsa Indonèsia

Sompa Ngangoðâdhân Indonèsia

- 1. Kaulâ pottra-pottrè Indonèsia ngakowè
sèttong tana, tana Indonèsia*
- 2. Kaulâ pottra-pottrè Indonèsia ngakowè
abhângsa sèttong, bhângsa Indonèsia*
- 3. Kaulâ pottra-pottrè Indonèsia
nyunjhung bhâsa parsatuwan, bhâsa*

SAPANÈKA sompana para ngangodâdhân Indonèsia sè èbâca bâkto Kongrès Pemuda kapèng òuwâ' taon 1928. Sabellunna, tello' jhânjhi kasebbhut ta' sapanèka èssèna. Jhânjhi sè nomer tello' bânne bhâsa Indonèsia. M. Yamin nyebbhut bhâsa Malaju. Pamangghi panèka ètola' sareng M. Tabrani Soèrjowitjtro.

Mènorot Tabrani, kalabân nyebbhut bhâsa Malaju mènangka bhâsa parsatuwan bisa makènè' bhâsa-bhâsa òaèrah laèn sè langkong bânnya' è Indonèsia. Kalabân aghuna'aghi oca' bhâsa Indonèsia andhâddhiyâghi bhâsa-bhâsa è Indonèsia sajhâjhâr, taðâ' sè lebbi têngghi otabâ lebbi mabâ.

Sabellunna è kongrès sè kabidhân, èstona Tabrani ampon ngaghungè pamangghi otabâ nyebbhut bhâsa Indonèsia. Akadhi dâlem tolèsanna sè abhul-ombhul *Kasihân* nalèka dhâddhi wartawan *Hindia Baroe* 16 Januari 1926. Pamangghi bâb bhâsa Indonèsia èterrosaghi dâlem tolèsan abhul-

ombhul *Pemerintah dan Ra'jat* tangghâl 6 Februari 1926 tor *Bahasa Indonèsia* 11 Fèbruari 1926. Òuwâ' tolèsan ghânèka jhughân terbi' è korran *Hindia Baroe*.

Dâlem tolèsan *Peroebahan Redaksi Hindia Baroe* (16 Juli 1925) Agus Salim mènangka pamimpin rèdaksi mojhi salèrana M. Tabrani nalèka èpakennal mènangka rèdaktur anyar. Dâlem tolèsanna, Agus Salim aðhâbu, "*Toeana M. Tabrani selama masa sekolahnja terkenal sebagai kaoem kebangsaan, sebagai nasionalis-moeda, jang amat gembira. Amat termoeke ia di dalam Jong Java*" (Priyantono Oemar, *Republika*, 27 Oktober 2020).

Pottra Madhurâ

M. Tabrani Soèrjowitjtro bhâbbhâr è Mekkasana, 10 Oktober 1904. Dhâlemma rèng seppona è Jhâlân Sèrsan Mesrul Nomer 1, Ghlàðhâk Anyar, Mekkasana. Satarètana kasanga. Èngghi panèka Siti Aisyah, Zainal Abidin, Mohammad

Tabrani, Abdoel Gani Soeriokoesoemo, Marfuatun, Mohammad Sjamsoel Arifin (nyambhâdânè pakon è Barisan Propaganda Dai Nippon è Banjarmasin), Sirtu Fillaili, Mohammad Gani (rèdaktur *Asia Raya*), tor Alwi.

Tabrani pajhât kalonta mènangka pottra Madhurâ, dâri Mekkasana. Nangèng, ta' bânnya' sè onèng pasèra saongghuna Tabrani. Otamana ngangodâdhân samangkèn. Sabâb, kabit ghi' anom ampon agangsè abâ'na ka lowar Madhurâ. Asakola nyarè èlmo kantos ka Èropa.

Tabrani asakola Hollandsch Inlandsche School (HIS) è Mekkasana tor Meer Uitgebreid Lager Onderwijs (MULO) è Sorbhâjâ. Pas nerrosaghi ka Algemeene Middelbare School (AMS) AFD A1 Bândung sa'abiddhâ çutaon. Sa'amponna ghânèka ngallè ka Opleiding School Voor Inlandsche Ambtenaren (OSVIA) è Bândung, Jâbâ Bârâ'.

Sa'amponna ghanèka nerrosaghi ka Univeritas Koln tor Universitas Bèrlin, Jèrmal. Tabrani maðâlem èlmo jurnalistik bân sorat kabhâr. Bâkto ajhâr è Èropa taon 1926–1930 èsebbhut jhughân abhânto pan-saponapan sorat kabhâr è Indonèsia. Bâkto ghânèka coma çuwâ' wartawan Indonèsia sè ngaollè elmo jurnalistik tor sorat kabhâr istimèwa. Èngghi panèka Açi Nègoro (Djamaloedin) dâri Sumatèra tor M. Tabrani çâari Madhurâ.

Tabrani sèdhâ è Jâkarta tangghâl 12 Januari 1984 tor èpetpet è Taman Pamakaman Umum (TPU) Tanah Kusir.

Dâra Wartawan

Sakola'anna M. Tabrani jhât è Opleiding School Voor Inlandsche Ambtenaren (OSVIA). È sakola'an panèka èmolang dhâddhi pongghâbâ.

Nangèng, pottrana M. Soèrjowitjito nèka mèlè dhâddhi wartawan. Mèlana salulussa dâri OSVIA, Tabrani nerrosaghi ka Jèrman ka'angghuy madâlèm èlmo jurnalistik tor sorat kabhâr. Sabellunna mèyos ka Jerman, Tabrani ampon agâbung è *Hindia Baroe*. Taon 1925 ompon dhâddhi pamimpin rèdaksi (pamrèd).

Dârina Jèrman taon 1930, Tabrani nyepowè korran mingguwan *Revue Politik*, korranna Partai Rakyat Indonèsia (PRI) sè èpajhâgâ Tabrani. Taon 1932 kantos 1936 Tabrani toron ka Mekkasana. È Polo Madhurè nèka salèrana majhâghâ mèdja *Sekolah Kita*. È Mekkasana Tabrani jhughân majhâghâ sakola'an sè nyamana jhughân *Sekolah Kita* è Jhâlân Vèteran. È sakola'an panèka Tabrani jhughân sempat dhaddhi ghuru.

Sa'amponna pa'taon bâdâ è Mekkasana, Tabrani abâli ka Jâkarta. Salèrana narèma ajhâghân Ajji Djoènaèdi ka'angghuy nyepowè sorat kabar *Pemandangan*. Tabrani jhughân toman dhâddhi pamrèddhâ *Suluh Indonèsia* ghâdhuwâna Partai Nasional Indonèsia. È jhâman Jeppang, Tabrani dhâddhi pamrèd korran *Tjahaja* è Bândung tor toman dhâddhi pamrèddhâ *Indonèsia Merdeka* kalowaran Jawa Hokokai.

Dâlem parjhâlânan oçi'na, Tabrani ta' coma dhâddhi wartawan kantos pamrèd. Salèrana jhughâ toman kapartajâ mènangka katowa Persatuan Djoèrnalis Indonèsia (Perdi) taon 1939–1940. Salaèn panèka, nalèka Persatuan Wartawan Indonèsia (PWI) èpajhâghâ è Hotel Merdeka taon 1946, Tabrani jhughân rabu mènangka bâkkèl çari Kementerian Penerangan.

Asareng Mr Wilopo, Tabrani majhâghâ Institut Jurnalistik dan Pengetahuan Umum è Jakarta. È institut panèka Tabrani molang taon 1938–1940) asareng Wilopo, Parada Harahap, tor

laènna. Morèddhâ bâkto ghânèka Anwar Tjokroaminoto, Soèndoro Tirtosiwojo, Sjamsuddin Sutan Makmur, ban salaènna. Tabrani jhughân nyerrat buku abhul-ombhul *Ons Wapen*.

Pahlawan Nasional

M. Tabrani Soèrjowitjito ngaghungè pèngaro rajâ dâlem parjhâlânan bhângsa tor naghârâ Indonèsia. Taon 1975 Pamarènta Indonèsia lèbât Kapotosan Menteri Sosial tangghâl 19 Fèbruari 1975 Nomer Pol.21/11/75/P.K anyata'aghi Tabrani mènangka "Perintis Pergerakan Kebangsaan/Kemerdekaan".

Saterrossèpon pamarènta lèbât Kapotosan Menteri Pendidikan dan Kebudayaan Nomer 277/P/2019 anyata'aghi Mohammad Tabrani Soèrjowitjito mènangka "penggagas bahasa persatuan Indonesia". Kapotosan panèka èlabhet sareng Mendikbud Muhadjir Effendy tangghâl 1 Agustus 2019. Salaèn panèka, Mendikbud Muhadjir Effendy makalowar tanḍhâ pangèsto (piagam) dâ' Mohammad Tabrani Soèrjowitjito 6 Agustus 2019

nomer 85161/MPK.G/KP/2019.

Pusat Pembinaan Bahasa dan Sastra, Badan Pengembangan Bahasa dan Perbukuan, Kemendikbud, jhughân ampon nyoson Kajian Pendahuluan Tokoh Penggagas Bahasa Persatuan Indonesia. Kajian taon 2019 panèka èsosan sareng Maryanto, Saefu Zaman, tor Anis Rahmawati. M. Tabrani jhughân epaddi nyamana sala sèttong gheḍḍung è Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa Kemendikbud. Sabellunna, gheḍḍhung panèka anyama Samudèra.

Lerres tangghâl 30 Maret 2021 sè tapongkor, Balai Bahasa Jhâbâ Tèmor mabâdâ "Sosialisasi Pengajuan M. Tabrani sebagai Pahlawan Nasional" è Mekkasana. Sabidhâk orèng anyata'aghi kasarojhu'anna ka'angghuy usulaghi M. Tabrani dhâddhi pahlawan nasional. Tanḍha kasarojhu'an panèka èbhuktèyaghi kalabân 60 teken narasumber tor paserta sè èkabidhi sareng Bupati Mekkasana Baddrut Tamam. (*)

Lukman Hakim AG.

Wartawan Jawa Pos Radar Madura

Bulân Januari

2020 sè

tapongkor,
ampon bâdâ
kabhâr jhâ'
saongghuna
bâdâ sèttong
bhâbhâjâ
panyakè' sè
asal èpon dâri
Cèna, sè
anyama *virus*
corona, ampon
maso' dâ'
Naghârâ
Indonesia,
èngghi ka'ðinto
è Jakarta.

CORONA, COBHÂNA ORÈNG NYARÈ ÈLMO

Juwairiyah Mawardy

Ca'èpon pèkkèr bhâdhân kaulâ
ta' kèra dâpa' ka Madhurâ. Ponapa polè
orèng Madhurâ ka'ðinto tamaso'
bhângsa sè ta'at dâ' parèntana aghâma,
ta' sarombân aqhâ'âr samacemma
qhâ'ârân sè èlarang.

Mètorot kabhâr sè bâdâ,
bhâbhâjâ panyakè' otabâ *virus corona*
ka'ðinto asal muasalla polana orèng-
orèng Cèna kasokan aqhâ'âr kèbân sè
anyama bhâdbhuru. Ca'èpon èqhâ'âr

èbhâdhi kowa essop, èqhâ'âr biyâsa
akadhiyâ samacem dhâghing laèn sè
pajhât kappra èqhâ'âr. Tantonan manabi
orèng Madhurâ ta' kèra saka'ðinto.

Lantaran bâdâna bhâbhâjâ *virus*
panyakè' ka'ðinto, bânnya' orèng
songkan qhâkkala, sèdhâ qhâkkala, ta'
èpangghi musabâbbhâ. Nèng-onèng
songkan. Nèng-onèng sèdhâ. Ahèr èpon,
Naghârâ Cèna *lockdown*. Èngghi
ka'ðinto ètotop sadhâjâna. Orèng lowar

Cèna ta' kèngèng maso' ka Cèna, orèng Cèna ta' kèngèng kalowar dâri Cèna. Tapè marghâ virus ka'ḍinto ta' dhuli èpangghi bâḍâna sareng panolaranna, bâḍâ naghârâ laènna sè ampon ècapo' jhughân. Akadhiya Naghârâ Australia sareng Italia, jhughân ḍâpa' ka naghârâ soccè èngghi ka'ḍinto Mekka Maḍîna. Masya'allah.

Bulân Januari 2020, *virus* sè asma èpon *Covid-19* ka'ḍinto maso' ka Naghârâ Indonesia, lèbât Jakarta. Amarghâ maghârsarè Naghârâ Indonesia ka'ḍinto tamaso' bhângsa sè abâk cèngkal ḍâ' atoran pamarènta, parènta dâri pamarènta ka'angghuy ngorangè kalowar dâri compo', ka'angghuy ngaghem topona lèsan (*masker*), ka'ḍinto ta' èlakonè. Orèng-orèng pagghun mabiyasa alalakon lalakonna. Kalowar ka ḍâlem, ngalèlèng ka ka'ḍimma bisaos akadhiyâ sè sobung ponapa. Ahèrra, panyakè' ka'ḍinto asajân lèbâr panolaran èpon, asajân bânnya' sè ècapo', sè songkan tor sè sèdhâ. Marsakè' rèpot, tambâ obhât ta' èpangghi sè songkan sajân bânnya', marsakè'na ta' kabuwâ'. Dokter sareng perawat ta' kacokat sè aladhinna. Ponapa polè sanaossa dokter dhibi' jhughân ta' lopot dâri *virus* ka'ḍinto.

Bulân Maret 2020, *corona* ḍâpa' ka Madhurâ. Sakola'an temmo ta' ollè maso'. Ponḍhuk-ponḍhuk ta' ollè narèma kèrèman dâri wali santrè. Ghuru-ghuru ta' ollè molang. Na'-kana' notop dâri sakola'an sadhâjâ.

Takerjhât talèbât sakabbhina manossa lantaran orèng alako èbâtessè, orèng asakola ètotop, orèng monḍhuk ta' ollè èkèrèm, orèng adhâghâng è pasar-pasar kodhu notop. Kasab tapalghâ'. Rèng nyarè èlmo pegghâ' è tengnga jhâlân. Orèng anḍi' ghâbây èpaburung. Ta' ollè makompol bânnya' orèng.

Tapè pamarènta ta' korang akkal. Kalabân majuna èlmo teknologi, pamarènta abhâdhi atoran ollè mokka' sakola'an kèng kalabân *daring* (*dalam jaringan*). Otabâ, lèbât hapè, lèbât *internet*, lèbât *zoom*. Ghuru-ghuru ollè *rapat* arembhâk abhâdhi papangghiyân ka'angghuy parlona sakola'an tapè lèbât *zoom*. Alapor absèn morèd, lèbât hapè. Èkèrèm ngangghuy *internet*.

Manabi ghuruna, ampon dhibâsa, ta' patè talka atè sanaossa molang lèbât hapè, apangghi morèd tor kanca ghuru lèbât hapè. Tapè, morèd-morèd ka'ḍinto arassa talka. Sabbhân arè bâḍâ è compo'. Ta' kèngèng ngalèlèng kalowar, ta' kèngèng sarombân mèyos. Ka'ḍinto sè matalka ka atè. Sè biyâsana ghu-lagghu masanat asakola'a, asaragam masanat ettas ngèbâ buku, ka'ḍinto laju è compo' malolo. Rassa bhusen tor lessa marghâ ta' bisa apangghi ca-kanca sakola'an marowet pèkkèran.

Bâḍâ polè sè lebbi berrâ' mongghu rèng seppona na'-kana' morèd. Ta' sadhâjâna rèng seppo kellar ngobângè hapè sè larang sè bisa nyambhung *internet*. Sanaossa ngaghungè hapè *android* tarkaḍhâng ta' kellar ngissè'âna pakèttâ. Ètambâ polè, rèng seppona morèd bânnya' sè *gagap* (*gagap teknologi*). Ponapa polè sè rèpot sareng kalakowan.

Ca'èpon wali morèd:

“Mon noghuwin poto ngajhâri pangajhârâna, rèng towa ta' alako. Mon ta' alako apa sè èkakana.” Pas kalèro ca'èpon wali morèd.

Manabi ètèmbhâng-tèmbhâng, ghi' tangè asangsara'an wali morèd ètèmbhâng ghuru. Ponapa polè ghuru PNS. Ta' parlo mèkkèr kasab amarghâ gâji ta' lowang maskè ta' molang ka sakola'an. Namong rèpot, manabi molang lèbât *internet*, ngabsen lèbât *internet*. Manabi morèd sareng rèng

seppona? Bânnè namong rèpot tapè posang. Posang ta' sakèra'a ongghu.

Bhâdhân kaulâ mènangka ghuru swasta sè molang è pasantrèn, lebbi legghâ aghuli. Mamolan bâdâ *corona* è Madhurâ, sakola'an è pasantrèn ètotop. Ghuru dâri lowar ta' kèngèng alebbhu ka pasantren. Tapè sa'amponna notop lanjhang bulân powasa'an, santrè abâli ka ponḍhuk, sakola'an maso' biyasa. Namong bâkto ajhâr ka'ḍinto èkorangè. Biyasana maso' pokol pètto' aobâ maso' pokol bâllu'. Biyasana palèman pokol sèttong sèyang, palèman pokol sabellâs. Èngghi pènḍhânan na'-kana' ta' bhusen. Jhughân ghuru swasta lagghi' ollè honor/bâjârân marghâ pajhât ta' ngaghungè gâji bulânan akadhiyâ ghuru neggri sè maso' ta' maso' pagghun ègâji.

Mètorot sasarengngan paḍâ ghuru, salèng acarèta:

“Maskè gâji pagghun, ango' ngajhârâ biyâsa. Lesso è po'-compo' ta' kalowar. Bhusen. Pèkkèran buntu.” Ca'èpon sèttong kanca ghuru neggri.

Kanca laèn aḍhâbu: “Kemma tako' ka *corona*. Kemma pèkkèran posang terro kalowarra. Alèngsang ongghu oḍi'. Ta' perna mon èyokep sapanèka.”

Rèng seppona morèd apangrasa ongghu jhâ' molang ka'ḍinto malarat. Ponapa polè sè ngaghungè pottra ta' tarbhuka. Ta' dhuli mengka ka pangajhârân. Ta' dhuli ngartè èterrangaghi. Lako loppa lako lopot. Rèng seppona dhibi' ta' sabbhâr aladhin pottra. Aserro ka ghuru, aserro ka tatangghâ.

“Na'-kana' ango' asakola'a biyasa. Apa, è roma ghun amaèn hapè, agânggu kalakowanna rèng towa, ajhâjhân ta' sakèra'a. Èyajhâri ta' dhuli ngartè. Kemma pangajhârâna malarat.” Bâdâ sè aserro

saka'ḍinto.

Ghuru swasta lebbi *santay*. Ta' èmo' sareng *internet*, ta' èmo' sareng *daring*. Pagghun molang biyasa. Tapè ka'ḍinto namong sakola'an swasta sè bâdâ è pasantren. Ghuru-ghuru molang ngangghuy topona lèsan (masker). Morèd atatopo/amaskeran jhughân. Ghi' èsemprot *hand sanitizer* manabi maso'a ka sakobhengnga sakola'an. Ghi' èyeccèk *suhu* bhâdhâna tako' maranga' otabâ bâdâ dâ-tandâ songkanna. Bâdâ sè ajâgâ è labâng paghâr sakola'an ka'angghuy pakon marèksa ghuru tor morèd sabbhân arè ḍhing maso'a ka sakola'an.

Ghuru sè songkan sanaossa klèsma ta' kèngèng molang. Pâdâ jhughân, morèd sanaossa namong klèsma tor abâto'an sakonè' ta' kèngèng asakola. Tako' dhâddhi lân-jhâlâna panyakè' *corona*. Marghâ ca'èpon, panyakè' *corona* ka'ḍinto bisa nangko ka rèng ngoḍâ, bisa nangko ka rèng seppo, otamana bisa nangko ḍâ' orèng sè ampon ngaghungè panyakè' taonan akadhiyâ seksek, kencing manis, ḍârâ tèngghi, sareng panyakè' laèn sè ampon abâru' è bhâdhân ataonan.

Manabi èbitong, kabâḍâ'ân sabâb *corona* ka'ḍinto ampon ajhâlân langkong sataon. Jhâ' sakènga orèng bhubhut ampon bhâbhâr. Ka'antos arè samangkèn, ampon bulân tello' taon 2021 ka'ḍinto, lagghi' ghi' ta' bâdâ bâ'-rabâ'ân, bilâ èpon *corona* ka'ḍinto sè ondhure dâri Madhurâ, dâri Indonesia.

Sanaossa pasar ampon biyasa, toko mokka' ajhâ-jhuwâl, sakola'an swasta ampon mokka', ampon rangrang orèng ngangghuy po-topona lèsan (amasker), ghâbây-ghâbây rèng makabin pottra, rèng akarjâ, rèng ajhang-onjhâng molod sareng rokat, konjhângan ponapa'a bisaos ampon biyasa, tapè sakola'an negri ghi' ghi' ta' *normal* saratos

persèn.

Ghi' bâdâ atoran sè *ketat*. Maso' asakola ðuwarè, maso' lèbât *daring* ðuwarè, salebbina pakon/tugas tor samacemma. Ca-kanca ghuru negri ampon aserro. Kerrong sè akompola akadhi biyâsa. Kerrong sè molanga pra-kappa. Kerrong sè apangghiyâ saè sareng na'-kana' morèd.

Manabi èmot polè ðâ' kabâdâ'an marghâ *corona* ka'ðinto, ongghu alèngsang. È man-ka'ðimman ta' kèngèng bâdâ rèng samporna kalabân ponapa'a bisaos. Kompolan kambrat ètotop. Pangajhiyân ta' kèngèng. *Jamaah* è masèghit ta' ollè. Apol-kompol lebbi ðâri sapolo orèng èdâtengngè polisi. Orèng mèyossa kalowar kottha ngangghuy motor dhibi' èparèksa. Kodhu tès sèhat ta' sèhatta. Kodhu a-*rapid* ka'angghuy mapastè jhâ' bhâdhân sèhat. Ampon...rèkong ongghu bhâdhân sareng pèkkèran. Kaemma kabhutowan oðì' ta' bisa ngantos. Kodhu bâdâ terros. Sedðheng kasab ghâ'-tapalghâ' ècapo' *corona*.

Dhâddhi *corona* ka'ðinto bânne namong nyerrang bhâdhân tapè jhughân pèkkèran. Mamatè manossa, mamatè lakona, lakona mamatè *somangat* ka'angghuy nyarè èlmo. Ampon, ka'ðinto ongghu ka'angghuy manossa sadhunnya, otamana cobhâna rèng nyarè èlmo. Kèyaè-kèyaè, ghuru sareng *tokoh* maghârsarè ta' bu-ambu sè abulâng sopajâ maghârsarè lebbi ngastètè ajâgâ kasèhadhân, sopajâ segghut maccowè tanang, sopajâ jhâ' sarombân asalaman, jhâ' saromban nyeddhing orèng. Amarghâ *corona* ka'ðinto ta' kaoladhân. Ta' paðqhang bhângon tor bujuddhâ, ta' èpangghi akadhi ponapa. Ko-nangko ècapo'. Konangko bâdâ. Konangko nangko.

Ampon bânnya' kanca ghuru, na'-kana' morèd, tatangghâ, maghâsarè sè ècapo'. Sanaossa ghi' salamet. Bâdâ jhughân sè sampè' sobung omor. Bâdâ sè abit songkanna. Marghâ manabi ècapo' *corona*, kodhu ngèrrem, enneng kadhibi' ta' kèngèng kalowaran. *Istilah* èpon *isolasi mandiri*.